

OD KLOVIĆA I REMBRANDTA DO WARHOLA I PICELJA, MUZEJ ZA UMJETNOST I OBRT, PROSINAC 2009 – SIJEČANJ 2010.

Velika, lijepa i poučna izložba

Još od ljeta na zagrebačkim je ulicama moguće zapaziti raskošne i odlično dizajnirane plakate, ispred kojih svaki prosječno obrazovan prolaznik naprosto mora zastati. Na njima, naime, piše: *Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja*. Dakle, dovoljno zvučna imena za pobuđivanje interesa čak i u posve površnih poznavatelja likovne umjetnosti. Riječ je, dakako, o velikoj izložbi kojom Nacionalna i sveučilišna knjižnica obilježava točno devedeset godina postojanja svoje čuvene Grafičke zbirke, do danas nikada javno izlagane, iako određeni broj artefakata – uz grafike tu su i crteži, akvareli, plakati, stripovi, ekslibrisi, pa čak i stare razglednice – široj publici nipošto ne bi trebao biti nepoznat, ponajprije zahvaljujući njihovom uključivanju u podosta ranije realiziranih i međusobno posve različitih izložbi. Partner Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u velikom i zahtjevnom projektu bio je Muzej za umjetnost i obrt. Zasiurno ponajbolji izbor, kako zbog karaktera same građe odnosno za nju predviđenih prostornih uvjeta, tako i zbog nedvojbeno perfekcionističkoga marketinškog pristupa što ga Muzej za umjetnost i obrt već godinama njeguje. Uostalom, spomenuti plakat na predstojeću nas je izložbu upozoravao gotovo pola godine unaprijed, konferencija za tisak pobrinula se za dodatno isticanje njezine ionako neprijeporne važnosti, a raskošni katalog i sav popratni materijal otisnuti su pravovremeno. Sve u svemu, jedino je spektakularno i desetljećima iščekivano otvorenje Muzeja za suvremenu umjetnost izložbi *Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja* oduzelo laskavi status neprijeporna likovnog događaja godine.

A Grafička zbirka Nacionalne sveučilišne knjižnice, prezentirana na ovako sustavan i pregledan na-

dvorane 16. stoljeća. Uvijek nas iznova zadivljuje monumentalnost koju *Michelangelo miniature* uspijeva ostvariti na svega nekoliko centimetara podloge, ali jednako je tako začudna i mekoća njegovih formi i linija. *Obitelj ispod hrasta*, *Uskršnuće te Bogorodica s usnulim Isusom*, *Josipom i Ivanom Krstiteljem* nešto su pred čime se doista vrijedi zadržati. Osim Klovića, svakako valja spomenuti i

i za komentare društvenih zbivanja. Najzanimljiviji radovi iz razdoblja 19. stoljeća pripadaju upravo posljednjem tipu, a riječ je, dakako, o dvjema litografijama slavnoga Daumiera. Također, svakako valja obratiti pozornost i na Medovićeve i Bukovićeve crteže, kao i na Ivekovićeve akvarel *Borba s Turcima kod Požege*.

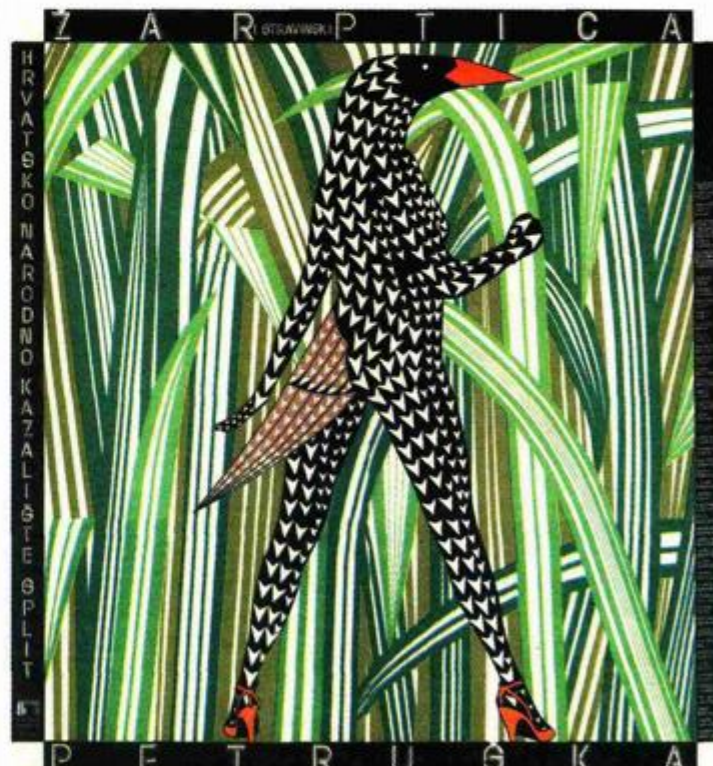
Početkom 20. stoljeća dominiraju antologijski i

u trenutku kada smo već možda iscrpljeni od razgledavanja.

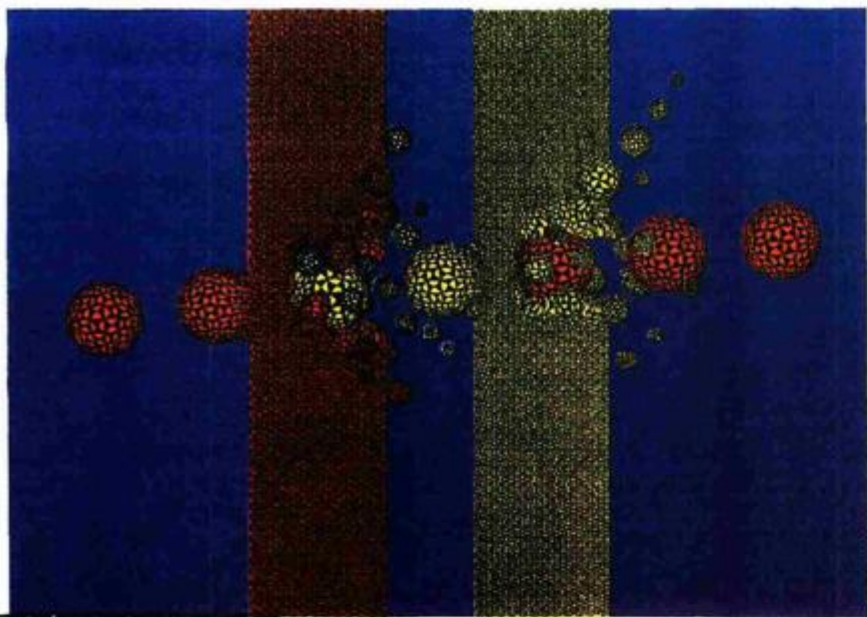
Grafičke mape odabrao je Tonko Maroević, a spominjanje tek nekoliko njih, poput čuvene mape *Proletnoga salona*, Detonijeve mape *Ljudi sa Seine*, Murtić/Pricinih ilustracija za Goranovu *Jamu*, mape ilustracija Joana Miróa i Toyen za Ivšičeve cikluse *Mavena* odnosno *Bunari u dvorcu* ili pak

Julije Klović, *Bogorodica s usnulim Isusom*, 1540.

Boris Bučan, *Zarptica*, 1983.

Miroslav Šutej, *Bum-bum*, 1967, serigrafija

čin, mora zadiviti i najrazmaženijega posjetitelja. Daleko od toga da su Klović, Rembrandt, Warhol i Picelja njezine jedine zvijezde. Ali krenimo redom.

Grafičku zbirku kao zasebnu jedinicu unutar Nacionalne sveučilišne knjižnice utemeljilo je Povjereništvo za bogoštovlje i nastavu, a briga o njoj povjerena je uglednom povjesničaru umjetnosti i sveučilišnom profesor Arturu Schneideru. Prvi važniji donatori i suosnivači bili su, pak, slikari Ljubo Babić, Tomislav Krizman i Menci Clement Crnčić. Autorica izložbene koncepcije Mikica Maštrović stoga je upravo njima trojici odlučila posvetiti početni dio izložbe. I doista, Krizmanov poznati *Autoportret* u bakropisu, niz začudnih Babićevih akvarela nastalih tijekom njegova putovanja po Španjolskoj te serija Crnčićevih karikatura u olovci uvjerljiv su poticaj za dalje razgledavanje. U nastavku, izlošci su raspoređeni po stoljećima, a radove jednoga autora uvijek se nastojalo grupirati. Takva koncepcija zasigurno može imati elemente monotonije, ali uzmemo li u obzir količinu i složenost cjelokupne građe to je, zapravo, jedina mogućnost. Sve drugo bilo bi kaotično, nepregledno i s edukacijske točke gledanja posve promašeno.

Radove starih majstora – umjetnici 16. i 17. stoljeća – odabrao je Milan Pelc. Minijatura tri crteža Julija Klovića, dakako, najveća su atrakcija

petnaest bakropisa iz serije *Krist i 12 apostola* Andrije Medulića.

U sobi 17. stoljeća dovoljno je spomenuti dva Rembrandtova minijatura bakropisa: *Autoportret i Čovjeka u sjeniku*. Preciznost i način na koji nizozemski velikan iskorištava mogućnosti bakropisa ulijevaju strahopoštovanje. Činjenica da smo nedavno, u istom prostoru, svjedočili Rembrandtovo samostalnoj grafičkoj izložbi tek će neznatno utjecati na sveopći promatrački entuzijazam.

Razdoblje 18. stoljeća također nije nezanimljivo. Ponajprije, tu su crteži na kojima je čuveni barokni arhitekt Fischer von Erlach nastojao rekonstruirati izvorni izgled nekih poznatih svjetskih građevina iz različitih razdoblja – izloženo ih je jedanaest od čak 79 – a i Piranesijeva čuvena i pomalo zastrašujuća serija bakropisa *Carceri d'invenzione* zorno nam ilustrira zbog čega se on uvrstava među ponajbolje grafičare svoga vremena.

Radove sljedećih dvaju stoljeća izabrao je Zvonko Maković. U 19. stoljeću javlja se litografija, nova grafička tehnika koja će do pojave fotografije biti ključna za širenje raznih ideja putem omasovljenja slike, istodobno nudeći i neke nove izražajne mogućnosti. Mnogi će hrvatski umjetnici na litografijama prikazivati prizore iz nacionalne prošlosti, dok će europski autori tu tehniku nerijetko rabiti

doista sjajni Kraljevićevi crteži – primjerice *Tuđnjava*, *Ljubavnici*, *U krčmi* ili *Dvije žene* – ali tu su i različite Račićeve studije, zatim drvorezi u boji Anke Krizmanić ili pak crteži Milana Steinera, da spomenemo tek neke od autora. Kraj drugoga desetljeća i dvadesete godine u Grafičkoj zbirci Nacionalne i sveučilišne knjižnice donosi nam nova velika imena i sjajne radove njemačkog i hrvatskog ekspresionizma. Akvarel *Tierlieb*, crtež *Bar* ili litografije *Ausgebeutet* odnosno *Eva meine Freundin* prikazuju nam Georga Grosza u ponajboljem izdanju, a to znači bolno svjesna svih društvenih anomalija što ga okružuju, a tu su i grafike podjednako slavni Maxa Pechsteina, Käthe Kollwitz ili Oscara Kokoschke.

Od domaćih majstora osobito valja istaknuti Milivoja Uzelca s akvarelom *U predgrađu* te ilustracijama za neke Krležine novele, zatim dramatične Trepšeove bakropise *Suzana*, *Iz novele* ili *Ubojstvo I*, ili pak potresne Gecanove crteže iz ciklusa *Klinika*. U istom razdoblju, međutim, posve različite ugodaje nuditi će nam, primjerice, melankolična Vidovićeve *Splitska luka* u kombiniranoj tehnici s jedne, ili pak Režekovi neoklasicistički crteži naslovljeni *Djevojke na zdencu* s druge strane. Raznolikost različitih umjetničkih izričaja do punog će izražaja doći u razdoblju nakon Drugoga svjetskoga rata. Za početak, ikona pop-arta Andy Warhol i njegova *Marilyn!* U neposrednoj blizini nalaze se radovi Srneca, Kristla i Picelja, koji uvijek zavedu posebnu pozornost, a isto vrijedi i za one Kniferove, Kožarićeve, Vaništine ili Sederove. Murtića i Džamonju nemoguće je ignorirati, a još manje dva mala crteža-bisera Ljube Ivančića. Ima li smisla nabrajati dalje? Tartaglia, Stancić, Lesiac, Prica, Edita Schubert, Bučan, Nives Kavurić Kurtović... Osobito raduje nazočnost onih koje još možemo nazivati mladima poput Tomislava Buntaka, Ivane Franke i Ines Krasić, koja se predstavila iznimno zanimljivom i ironijskim intoniranom grafičkom instalacijom *Izjava*. Ovdje doista valja stati, iako ima još mnogo kvalitetnih i zanimljivih autora i radova.

Slijedi hodnik u kojemu su prikazane stare razglednice, nerijetko jedini pokazatelj povjesničarima i restauratorima kako je nešto izgledalo, a nakon toga ulazi se u prostoriju posvećenu jednom od najinventivnijih hrvatskih grafičara – Miroslavu Šuteju. Njegov ludizam uvijek je popraćen lucidnim rješenjima i u tome je on doista nenadmašan. Svojevrsna izložba u izložbi dolazi kao osvježanje

Honoré Daumier, *Bez naslova*, 1849.

Kokoschkine litografske mape već zvuči dovoljno impresivno.

Grafička zbirka Nacionalne sveučilišne knjižnice posjeduje i stripove – na izložbi prikazani su neki radovi našega velikana Andrije Maurovića – a u prilici smo vidjeti i skice scenografija što su ih za kazalište izradivali Ljubo Babić, Ferdo Bis i Božidar Rašica.

Posljednja prostorija na izložbi rezervirana je za plakate u selekciji Jasne Galjer. Promatrajući ih sve zajedno, doista stječemo dojam kako prisustvujemo pravoj maloj retrospektivi. Kvaliteta grafičkih rješenja na visokoj je razini – neka možemo smatrati i antologijskima – a uz imena poput Tomislava Krizmana, Milivoja Uzelca, Ede Murtića, Ivana Picelja, Alfreda Pala, Borisa Ljubičića, Borisa Bučana, Mirka Ilića ili Mihajla Arsovske to i nije moglo biti drukčije.

Izložbu zatvaraju i logično zaokružuju ekslibrisi koje je probrao provjereni bibliofil Josip Bratulić. Iako na prvi pogled najmanje atraktivan, i taj izložbeni segment nudi zgodne i zanimljive detalje. Preduvjet za to naša je dobra volja, odnosno mogućnost da pri kraju razgledavanja – sada već zaita umorni – učinimo još mali dodatni napor kako bismo zaronili u svijet u kojemu su čovjek i knjiga najbolji prijatelji.

VANJA BABIĆ